

Pavel Radoměřský (1926–2008)

Po długiej chorobie, w dniu 13 października 2008 r., zmarł w Pradze dr Pavel Radoměřský — wybitny znawca średniowiecznego pieniądza czeskiego. Wyróżniał się on zarówno szerokością poglądów, jak i oryginalnością stosowanych metod. Z powodzeniem łączył numizmatykę z historią i archeologią. Można zaryzykować twierdzenie, że w zakresie swojej specjalności był najwybitniejszym badaczem w dziejach numizmatyki czeskiej.

Urodził się w 1926 r. w Pradze. Przez całe życie był związany z tym miastem i z jedną tylko instytucją naukową tu działającą, a mianowicie z Muzeum Narodowym. Do pracy został przyjęty w 1948 r., kiedy był jeszcze studentem wydziału filozoficznego Uniwersytetu Karola. Angażował go jego mistrz uniwersytecki — doc. Gustav Skalský, ówczesny dyrektor tej instytucji, a zarazem największy wówczas autoritet w zakresie numizmatyki średniowiecznej. Przez pierwszych 13 lat pracował w dziale numizmatycznym, a następnie — gdy nie został jego kierownikiem — przeniósł się do działu archeologii historycznej. Tu pozostał aż do przejścia na emeryturę w 1986 r. W nowym dziale kontynuował zarówno swoje badania numizmatyczne, jak też prace archeologiczne. Efektem tych ostatnich był szereg publikacji, z których najcenniejsze były poświęcone ceramice średniowiecznej datowanej monetami.

Główny jednak dorobek naukowy Pavla Radoměřskiego dotyczy oczywiście numizmatyki. W dorobku tym nie ma wprawdzie oddzielnych publikacji książkowych (nie licząc tych o charakterze popularnym, jakie ukazały się we współautorstwie), jest natomiast wiele cennych studiów z zakresu najpierw tzw. okresu denarowego (X–XII w.), a następnie późnego średniowiecza. Za *opus vitae* można uznać jego pracę doktorską *Peníze Kosmova věku (1050–1125)*, która dotyczyła mennictwa czeskiego w czasach kronikarza Kosmasa, a została opublikowana w Numizmatickým Časopise Československým (1952). Sukces autora polegał nie tylko na wyborze atrakcyjnej tematyki i stawianiu nowych pytań, ale też na tym, że potrafił dobrać odpowiedni materiał i skrupulatnie go przebadał przy użyciu zespołu różnych metod: typologicznej, metrologicznej, powiązania stempli i uwzględniania

kontekstu znalezisk oraz wymowy źródeł pisanych. Był to wówczas nowy kierunek badań nie tylko w Czechosłowacji, ale w skali europejskiej. Podejmując kilka lat później analogiczny temat w odniesieniu do mennictwa polskiego, wzorowałem się na osiągnięciach poznanego w 1956 r. w Pradze Pavla Radoměřskiego.

Przedmiotem jego dalszych badań i sukcesywnych publikacji był m.in. obol zmarłych w Czechach i na Morawach (1955), romańska Praga w świetle znalezisk monet (1955), bawarski fenig na południowym zachodzie Czech w XIII w. (1955), tradycja wielkomorawska na późniejszych monetach morawskich (1958), osiemsetna rocznica królestwa czeskiego w świetle źródeł numizmatycznych (1958). Najbardziej jednak znaną pracą Pavla Radoměřskiego z tego czasu było studium zatytułowane *Emma Regina* (1953). Zostało ono poświęcone monetom bitym w Mielniku przez żonę księcia Bolesława II. Główny wysiłek badawczy skupił autor na próbie wyjaśnienia pochodzenia owej tajemniczej królowej Emmy (†1006). Z dużą pomysłowością, wykorzystując źródła numizmatyczne i źródła pisane, dowodził, że była ona siostrą króla anglosaskiego Atelstana i Edgity — pierwszej żony cesarza Ottona I. I mimo że późniejsi badacze nie podzielili tego sądu, praca o Emmie zachowała swoją wartość ze względu na inwencję autora i finezyjny tok dowodzenia. O swoich odkryciach autor napisał też scenariusz filmu, w którym wystąpił w roli głównej.

Publikował również monografie poszczególnych skarbów, które stawały się punktem wyjścia dla szerszej tematyki. Z zakresu wczesnego średniowiecza trzeba wymienić przede wszystkim cenny zespół denarów czeskich z końca X w. odkryty w Poděbradach. Część pierwsza zawierała wnikliwą analizę i klasyfikację materiału (1966). Zapowiadana część druga, która miała być poświęcona początkom czeskiego mennictwa, niestety nigdy się nie ukazała. Wiązało się to zapewne z faktem, że od przejścia do działu archeologii historycznej Pavel Radoměřský więcej uwagi zaczął poświęcać okresowi późnego średniowiecza. Efektem tego było kilka monografii znalezisk z XV w. Najważniejsze z nich to wzorcowe opracowanie wielkiego skarbu drobnych monet z miejscowości Kralův Dvůr pod Berounem (1967, 2. wyd. 1976, 3. wyd. 2002). Potem ukazała

się interesująca praca o czeskich naśladownictwach wiedeńskich fenigów z XV w. (1976, 2. wyd. 2002), a następnie o dwóch skarbach również z XV w., odkrytych w czasie badań archeologicznych w Zviroticach (1983, 2. wyd. 2002). Ostatnią większą publikacją było opracowanie skarbu z Běhařova, które dało asumpt do zajęcia się tajemniczą mennicą *Zekir* (1992).

O znaczeniu znalezisk monet jako cennego źródła historycznego miał okazję przekonać się Pavel Radoměřský już na początku swojej pracy w dziale numizmatycznym Muzeum Narodowego. Uczestniczył bowiem wówczas w wielkim dziele prowadzonym pod kierunkiem Emanuela Nohejlovej-Prátovej, które miało na celu inwentaryzację wszystkich znalezisk monet na terenie Czech, Moraw i czeskiego Śląska. Jego autorstwa są inwentarze znalezisk monet celtyckich (1955), okresu denarowego (1956) i brakteatowego (1956).

Poza pracami ściśle naukowymi ma w swoim dorobku zmarły badacz również prace popularnonaukowe, które powstały we współpracy z innymi autorami. Wraz z Bohuslavem Hlinką opublikował dwie książki: *Peníze, poklady, padělky* (1975) oraz *Peníze celého světa* (1981, 2. wyd. 1987, 3. wyd. 1996), ze Zdenkiem Petráníem firmował natomiast encyklopedię czeskiej numizmatyki (1996, 2. wyd. zmienione 2001, 3. wyd. 2006).

Nie stronił też od pracy społecznej w Czechosłowackim, a potem Czeskim Towarzystwie Numizmatycznym (prezes w latach 1968–1976). Wieść niesie, że był tam najwyższym autorytetem przy rozpoznawaniu różnorodnych monet średniowiecznych.

Bibliografię prac Pavla Radoměřského zawiera księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 75-lecia wydana pod redakcją Luboša Polanského przez Oddział praski wspomnianego Towarzystwa: *Pavel Radoměřský. Sborník numismatických studií k 75. výročí narození*, Praha 2002. W tomie tym zamieszczono ponadto przyczynki gratulantów oraz reprinty trzech najważniejszych tekstów dotyczących późnego średniowiecza pióra samego jubilata (skarby z Kralovego Dvoru i Zvirotic, naśladownictwa wiedeńskich fenigów).

Gdy się wspomina wybitnego badacza czeskiego, nietrudno zauważyć, że był on niemal rówieśnikiem dwa lata wcześniej zmarłego Ryszarda Kiersnowskiego. Ich drogi życiowe

przebiegały wprawdzie w odmienny sposób, jest jednak też coś, co ich łączy. Obaj przenieśli z czasem swoje zainteresowania z wczesnego na późne średniowiecze. Ważniejsze jednak, że w swoich krajach byli nie tylko najwybitniejszymi numizmatykami, ale przede wszystkim historykami pieniądza średniowiecznego, którzy wyznaczyli nowe perspektywy badań. Obu zachowamy we wdzięcznej pamięci.

Stanisław Suchodolski

XIV Międzynarodowy Kongres Numizmatyczny w Glasgow (2009)

Kongres, zwołany na dni 31 sierpnia — 4 września, był pełen niespodzianek. Przede wszystkim, zanim go rozpoczęto, jego główny organizator — Międzynarodowa Komisja Numizmatyczna — zmienił nazwę na „Międzynarodowa Rada Numizmatyczna” (*International Numismatic Council — Conseil internationale de numismatique*, skrót i logo zatem pozostają bez zmian). Walne zgromadzenie Komisji, w związku z tym, że nie jest już ona afiliowana przy Międzynarodowym Komitecie Nauk Historycznych, zmieniło nazwę w przeddzień Kongresu, 30 sierpnia. Zarząd, dotychczas zwany Biurem Komisji, stał się Komitetem Rady (*Committee of the INC / Comité de la CIN*). W wyniku dość znajomo wyglądających wyborów, w których liczba kandydatów wysuniętych przez ustępujące kierownictwo odpowiadała liczbie miejsc, a możliwość zgłaszania dodatkowych kandydatów z sali została wykluczona, wyłoniono nowe władze. Ukonstytuowały się one jeszcze 30 sierpnia w następującym składzie: przewodnicząca (*President / Présidente*): dr Carmen Arnold-Biucchi (Cambridge, MA), zastępcy: dr Donal Bateson (Glasgow) i Benedikt Zäch (Winterthur, redaktor „International Numismatic e-News INeN”), sekretarz: dr Michael Alram (Wiedeń), skarbnik: dr Tuukka Talvio (Helsinki), członkowie: prof. Maria Caccami Caltabiano (Mesyna), dr Sylviane Estiot (Lyon, redaktor „International Numismatic Newsletter INN”), prof. Pere Pau Ripollès (Walencja, kierownik programu *Sylloge Nummorum Graecorum*) i dr Bernward Ziegeus (Monachium, wydawca strony internetowej INC). Po raz pierwszy od kilkudziesięciu lat do zarządu nie wszedł żaden przedstawiciel Europy środko-